

ZENON HUZAR
Drohobycz – Ukraina

УКРАЇНА НА ПОЛЯХ НОВОГО ЗАПОВІТУ (МАЛЕНЬКИЙ ЕСЕЙ НА ПІДСТУПАХ ДО ТЕМИ)

І маємо слово пророче... (2 Петр.)
І скинений був змії великий, вуж стародавній,
що зветься диявол і сатана, що зводить світ...
(Ап. 12,9)
І бачив я небо нове і нову землю (21,1)
Я прийду незабаром (3,1)

Глибинне сприйняття Святого Письма значною частиною людства мало, беручи річ дещо умовно, два шляхи. Це, з одного боку, екзегеза і герменевтика, а, з іншого – намагання побачити історичну долю кожного народу крізь призму Біблії. Можна звенутися до досвіду (назвемо тут лише два моменти) англо-саксів і Тов'янського та громади тов'янчиків.

Наш виступ присвячений скромній спробі подивитися на історію України через Євангеліє. Виходимо з позицій візантинізму як форми культури, з якої Давня і не лише Давня Україна брала найсвятіше, найістотніше. Митрополит Андрей і кардинал Йосиф Сліпий підкресливали потребу заглиблюватися у візантійську містику і софіологію, щоб мати міцну опору для великої екуменічної Справи. Віра в Боже Провидіння і Боже Милосердя є підставою для нашої провіденційної містики. Східнохристиянські містики витворили дуже глибоке вчення про Божі енергії. Східні Отці Церкви давно звернули увагу на те місце в Другому посланні св. апостола Петра, в якому говорить: „3. Усе, що потрібне для життя та побожності, подала нам Його Божа сила пізнання Того, Хто покликав славою та чесно-тою. 4. Через них даровані нам цінні та великі обітници, щоб ними ви стали учасниками Божої істоти”. Святі апостоли „сповістили нам

силу”. Божі енергії, Божа слава... Потенції і акта, гармонія віри і розуму, про які говорив Тома з Аквіна.

Релігійне тлумачення історії, усвідомлення в ній ірраціональних, трансцендентних первнів обґрунтував у наш час Арнольд Тойнбі. Він бачив сенс буття людства в об’явленні Бога, в надії, в наближенні до Нього. Сучасна людина, яка прямує до „чистого буття”, розуміє також роль в історії творчих індивідів, творчих меншин, про які говорив Тойнбі.

Наближаючись до Нього, ми перебуваємо на тому етапі історії, коли, як можна твердити, починається фундаментальна корекція буття. Її ознаки видимі, і немає потреби їх, ці ознаки, розтлумачувати. Диявольські сили відступають не без бою, але відступають перед Божою славою і силою. Український поет-містик Василь Барка, автор найскладнішого в нашому письменстві твору – строфічного роману *Свідок для сонця шестикрилих* вважає, що на Україні саме тепер здійснюється „сьома плавка” (Звертаємо увагу на глибоку містику числа сім в Апокаліпсисі). Сьома і остання „плавка” на шляху до іншого буття...

І ще одне питання вже іншого порядку. Обдумуючи тему, я звернувся до проблеми есеїзму як стану, як форми інтелектуального переживання. Отже, запропонована розробка теми має специфічний „есеїстичний” характер.

Щойно ми згадали про „сьому плавку”. Можна вважати одним з її „початків” апокаліптичне лихо, яке спіткало Україну і весь світ. Чорнобиль, Зірка Полин, про яку сказано в Об’явленні св. Івана Богослова: „І засурмив третій ангол, – і велика зоря спала з неба, палаючи, як смолоскип. І спала вона на третину річок та на водні джерела.

А ймення тій зорі Полин. І стала третина води, як полин, і багато людей повмирали з води, бо згіркла вона”.

У свідомості українців споконвіку вода була символом чистоти, очищення, вона животворна і цілюща. Глибинні образи зірки Полин і „згіркої води” символізують те лихо, яке поділило історію людства на два періоди: до Чорнобильської катастрофи і після неї. Після 1986-го року за дуже короткий час відбулися на Землі колосальні зміни, значення яких у подальшому розвитку людства поки що не сила збагнути.

„Перейшло панування над світом до Господа нашого та до Христа Його – і Він зацарює на вічні віки!” (11,15). Чекає людство „сьомої сурми...” І запалала „зоря досвітня”.

У суворому за своїм стилем Євангелії від Марка є сцена оздоровлення біснуватого. Ісус виганяє духа нечистого, демонів, ім'я яким Легіон. Скільки демонів мусить вигнати з себе з Божою допомогою кожен з нас на Україні і не на Україні...

Св. Іван Богослов говорив про „так звані глибини Сатани”. Де profundis – це сфера божественного, і так звані глибини сатани самознищать, коли настане нове небо і нова земля.

На маргінесі нашої розмови згадаємо жалюгідне за своєю християнською суттю оповідання Борхеса „Євангеліє від Марка”. Невипадково Умберто Еко в своєму знаному романі подав такий непривабливий образ сліпого бібліотекаря...

Оздоровлення біснуватого описує теж Лука. В обох синоптиків є знаменне Слово Ісуса, сказане до чоловіка з могильних печер, що „демони вийшли з нього”. „Вернися до дому свого і розповіж, які речі великі вчинив тобі Бог”. Настала велика пора для українців вернутися до дому свого. Відродити прапервні, прапочатки, свою національну ідентичність, збагнути остаточно своє призначення, фундаментально змінити своє історичне буття.

Україна звільняється від колоніального комплексу меншовартості, від історичного страху. Збірка Івана Франка „Semper tūo”, яка поруч з поемою „Мойсей” є синтезом поетичних та історіософічних пошуків поета, закінчується циклом „Із книги Кааф” (буква, між іншим, каф у кабалістичній системі є знаком життя і мудрості). А книга Франкової мудрості завершується образом Ісуса Христа. В останньому вірші циклу Учитель промовляє до своїх учнів: „Не бійтеся! Се Я”.

Згадаємо тут, що в той далекий жовтневий день, коли Іван-Павло II уперше ступив на східці базиліки св. Петра, він сказав: „Non abiate paura!” Папа усвідомлює, що таке страх як екзистенційна категорія і стан буття у ХХ ст.

Згадана поема Франка (як зазначив автор, єдиним джерелом її була Біблія) містить слова поета-пророка, звернені до свого народу: „Вірю в силу духа і в день воскресний твого повстання!”. „Поза межами можливого” (так називався один з його історіософічних трактатів) Франко побачив Воскресіння Нації.

Звернемо увагу на такий характерний момент. Ліризм Євангелія від Луки дуже відчутний в нашому фольклорі, зокрема, в колядках наявні образи ясел, пастушків тощо.

У цьому найпоетичнішому, найліричнішому Євангелії від Луки з вчення про три сторожі (12, 37-38). Історія України мала немовби свої „три сторожі”. На сторожі нашої державності, нашої духовності стояли могутня Київська Русь і не менш могутнє Галицько-Волинське князівство. Тоді Україна зупинила орду зі Сходу. Друга сторожа – це Козацька республіка, Козацька Держава, яка рятувала Європу ще перед одною інвазією. І третя сторожа – це наші визвольні змагання у ХХ ст. І ми всі зараз є третьою сторожею на шляху до свого Храму, „рівняючи стежки” своєму майбутньому.

Серен Кіркегор, який вважається одним з батьків екзистенціалізму, серед інших написав трактат *Недуга на смерть*. Він визначив християнство як „неспокій”, описав екзистенційний відчай, сказавши, що відчай – це гріх перед Богом. Але людина в нього зі своїм відчаєм, своїм гріхом вирвана з національного контексту, з людської громади загалом. Між тим, космічно-гравітаційні сили „прив’язують” людину до середовища, яке розуміється тут у широкому сенсі. Людина поза Нацією, по той бік солідарності з іншими приречена на самотність, страх і відчай.

С. Кіркегор посилається на Євангеліє від Івана. І справді, євангельська подія, коли Ісус воскрешає Лазаря, супроводжується словами Учителя: „Ся недуга не на смерть, а на Божу славу”. Воскресіння Лазаря – це своєю мірою воскресіння України. Її недуга – на славу Божу. Чотири дні розкладалося тіло Лазаря. Чотири лихоліття перетерпіла Україна в історичному сні (пам’ятаємо, Ісус сказав, що Лазар „заснув”). Здавалося, сон цей вічний, і недуга України „на смерть”. Та Боже Провидіння воскресило Україну, і за концепцією Гумільова, перед нею – двісті років дуже інтенсивного розвитку, а потім її золотий вік...

Дві тисячі років тому на Київські гори прийшов святий апостол Андрій. Він поблагословив цю землю і сказав, що на неї спаде Божо благодать. Тисячу років тому Україна отримала Божу Ласку – до неї прийшло Слово Христове. Пройшло ще тисячу літ, і Україна остаточно утвердилася як Самостійна Держава, посівши належне місце в Європі і в усьому світі. Історичне буття України проходило в чотирьох кутниках смерті, а тепер її відкритість до світу стає її благом. Збу-

вається міт св. Андрія, який дав Україні великий заповіт. Від першопокликаного Апостола отримали українці Божу Ласку: „Первое убо крестися словеноросскій народ еше от святого Апостола Андрея Первозванного”, читаємо в літописі. Митрополит Іларіон у своєму *Слові про закон і благодать* (1054) про св. Володимира Великого сказав: „Це наш учитель і наставник, як у римськiм краю апостоли Петро і Павло”.

Історія втілює в життя міт св. Андрія. Як писав Юрій Липа у своїй книжці 1938 р.: „Гляньмо очима віри, як крізь сучасне життя, і в минулих тисячоліттях іде похід рас. Упадають і підносяться велетенські культури, державні системи, могутні заміри. Український світ з його свідомістю минулого і характером людей є в тім поході. Провидіння дало йому призначення, а уділом одиниці є лиш одно: знати, що і в її житті, як і в житті раси, віра врятує вірних. Віра в Того, що створив і дав людям окремі лиця, а расам – окремі дороги до своєї величі” (Цит. за виданням: Ю р і й Л и п а, *Призначення України*, Львів 1992, с. 249).

„Пророковане й голошене здійснилось!” (Л. Мосендз)

„... Настало ж виповнення часу...”

(Гал. 4,4)

UKRAINA NA OBSZARACH NOWEGO TESTAMENTU
(SZKIC ZARYSOWANY NA PRZEDPOLU TEMATU)

S t r e s z c z e n i e

Autor nawiązując do tytułowej problematyki „Biblia w literaturze i folklorze narodów wschodniosłowiańskich” przedstawia kilka wątków myślenia o sobie i swojej dzisiejszej kondycji duchowej współczesnych Ukraińców, mających za sobą doświadczenia własnej historii w wieku XX. W szczególności odnotowuje jedynie, nie rozwijając ich i poprzestając jedynie na ich wstępnym zasygnalizowaniu, motyw katastrofy nuklearnej w czarnobylskiej elektrowni jądrowej, który łączono w tym kraju powszechnie z odpowiednim miejscem Apokalipsy św. Jana; temat obecności we współczesnym życiu uosobionego zła w postaci duchów nieczystych, biesów oraz ich destrukcyjnej roli wymagającej czynnego przeciwstawiania się człowiekowi; ideę zmartwychwstania, odrodzenia się człowieka z grzechu i nędzy duchowej, także jak w wypadku zła ucieleśnionego, widzianego przez pryzmat przypowieści ewangelijnych, przenoszonej z jed-

nostki na zbiorowość, społeczność narodową, kraj i państwo, państwowość uzyskaną po okresie niebytu. Swoje rozważania kończy przypomnieniem historiozoficznego sensu starodawnej apokryficznej legendy ajiologicznej o św. Andrzeju i jego prorockiej przepowiedni o przyszłych losach słowiańskiej Europy Wschodniej, tak bardzo aktualizowanej w czasach jubileuszu tysiąclecia chrztu Rusi.

Streścił Ryszard Łużny